

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Poznaniu

LPO.410.008.01.2020

Pan
Przemysław Daca
Prezes
Państwowego Gospodarstwa Wodnego
Wody Polskie
ul. Grzybowska 80/82
00-844 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/20/043 – Przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie ¹ Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu (dalej: RZGW) ul. Chlebowa 4/8, 61-003 Poznań
Kierownik jednostki kontrolowanej	Przemysław Daca, Prezes Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, od 17 stycznia 2018 r. ² Mariusz Gajda, Pełnomocnik do spraw organizacji Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, do 16 stycznia 2018 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Realizacja działań mających na celu przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie. 2. Wydatkowanie środków publicznych przeznaczonych na gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2018 r. do 30 czerwca 2020 r. ³
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu
Kontrolerzy	1. Piotr Iwański, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LPO/55/2020 z 27 maja 2020 r. 2. Renata Robińska, doradca techniczny, upoważnienie do kontroli nr LPO/96/2020 z 21 lipca 2020 r.

(akta kontroli str. 1-3)

¹ Dalej: PGW WP lub Wody Polskie.

² Dyrektorem RZGW, od 1 lutego 2020 r. jest Bogumił Nowak. W okresie objętym kontrolą tę funkcję poprzednio pełniła Magdalena Żmuda (od 2 stycznia 2018 r. do 16 stycznia 2020 r.).

³ Z uwzględnieniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, mających istotny wpływ na działalność objętą kontrolą, a także zdarzeń występujących do zakończenia czynności kontrolnych (tj. do 10 września 2020 r.).

⁴ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność PGW WP RZGW⁶ w okresie od 1 stycznia 2018 r. do 30 czerwca 2020 r., w zakresie realizacji działań mających na celu przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie oraz wydatkowania środków publicznych przeznaczonych na gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi.

W projektach programów planowanych inwestycji oraz programów realizacji zadań związanych z utrzymaniem wód i pozostałego mienia Skarbu Państwa na lata 2018-2020 uwzględniano zagadnienia przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie. Obejmowały one zadania inwestycyjne związane m.in. z budową jazów i zbiorników retencyjnych oraz z utrzymaniem istniejących urządzeń wodnych, w tym budowli piętrzących i zbiorników.

W latach 2018-2020 (do 30 czerwca) Dyrektor RZGW rozpatrywał wnioski oraz wydawał decyzje dotyczące utrzymania urządzeń melioracji wodnych. W RZGW skutecznie prowadzono kontrole gospodarowania wodą w rolnictwie, w wyniku których stwierdzono nieprawidłowości.

W okresie objętym kontrolą pracownicy RZGW oraz zarządów zlewni prowadzili działania informacyjne i edukacyjne dotyczące oszczędnego korzystania z zasobów wodnych oraz rolniczego wykorzystania wód.

Środki otrzymane na realizację zadań objętych kontrolą, wykorzystano w sposób celowy i gospodarny. W toku kontroli stwierdzono jedynie nieprawidłowość o charakterze formalnym, polegającą na tym, że w przypadku dwóch postępowań nie zachowano terminu 30 dni od zawarcia umowy w sprawie zamówienia publicznego do przekazania Urzędowi Publikacji Unii Europejskiej ogłoszenia o udzieleniu zamówienia, co naruszało art. 95 ust. 2 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych⁷.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁸ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Realizacja działań mających na celu przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie

Opis stanu faktycznego

1.1. RZGW współdziałał z Krajowym Zarządem Gospodarki Wodnej (dalej: KZGW) w przygotowywaniu projektu Planu przeciwdziałania skutkom suszy (dalej: PPSS), o którym mowa w art. 185 ust. 1 ustawy z 20 lipca 2017 r. Prawo wodne⁹ poprzez udział w grupie roboczej do spraw przygotowania przedmiotowego projektu. Przedstawiciele RZGW, wraz z pozostałymi członkami grupy przygotowywali katalog działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy¹⁰. W 2019 r. z RZGW przesłano

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁶ Będącym aktualnie jednostką organizacyjną Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie. Dyrektorem jednostki, od 1 lutego 2020 r. jest Bogumił Nowak. W okresie objętym kontrolą, funkcję kierownika jednostki poprzednio pełniła Magdalena Żmuda (od 2 stycznia 2018 r. do 16 stycznia 2020 r.)

⁷ Dz. U. z 2019 r. poz. 1843 ze zm., dalej: Pzp.

⁸ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁹ Dz.U. z 2020 r. poz. 310, ze zm., dalej: Prawo wodne.

¹⁰ Załącznikami do PPSS będą listy zadań w zakresie budowy i przebudowy urządzeń wodnych w celu m.in. zwiększenia retencji, wytypowanych z Programu Planowanych Inwestycji PGW WP na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 r. oraz z zadań inwestycyjnych związanych ze zwiększeniem retencji na obszarach wiejskich.

również do KZGW załącznik do założeń do Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030¹¹ (dalej: PPNW), z zadaniami inwestycyjnymi, który był kilkakrotnie aktualizowany. Umieszczone w nim zadania zostały również włączone do projektu PPSS (jako załącznik 1A i 1 B). W RZGW zgłoszono wówczas 15 zadań służących poprawie retencji m.in. na terenach wiejskich.

(akta kontroli str. 35-47, 48-52)

W latach 2016-2017 opracowany został, na podstawie art. 88s. ust. 2 ustawy z 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne¹², Plan przeciwdziałania skutkom suszy w regionie wodnym Warty¹³ (od 2018 r. – region wodny Warty i region wodny Noteci), finansowany ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dalej: NFOŚiGW). Jego głównym zadaniem było wyznaczenie obszarów zagrożonych różnymi typami suszy (atmosferycznej, rolniczej, hydrologicznej i hydrogeologicznej) oraz wskazanie propozycji kierunków działań mających na celu przeciwdziałanie suszy i łagodzenie jej skutków. W związku z wejściem w życie w 2018 r. ustawy Prawo wodne, ww. Plan przestał obowiązywać. Jednakże, w ramach opracowywania tego planu, przeprowadzono analizę zjawiska suszy wraz z określeniem jej rozkładu przestrzennego. Analiza ta była podstawą do określenia m.in. listy gmin narażonych na wystąpienie suszy. Podstawą do wyboru wskaźników oceny zagrożenia suszą była praca pt. „Ochrona przed suszą w planowaniu gospodarowania wodami – metodyka postępowania”¹⁴. Na bazie wskaźników wyznaczone zostały obszary zagrożone różnymi typami suszy. W regionie wodnym Warty suszą atmosferyczną najbardziej zagrożone było województwo wielkopolskie, kujawsko-pomorskie i lubuskie. Szuszą hydrologiczną najbardziej zagrożone były tereny na granicy województw: wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego. W przypadku suszy glebowej (rolniczej) i hydrogeologicznej zagrożenie występowało w centralnej i północnej części regionu wodnego.

Dyrektor RZGW wyjaśnił, że przed rozpoczęciem prac nad PPSS wykonawca analizował ustalenia planów przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych. Wyznaczone obszary zagrożone różnymi typami susz w obszarach dorzeczy w znacznym zakresie pokrywały się z obszarami wyznaczonymi dla regionu wodnego.

(akta kontroli str. 48-52)

W opracowanych przez RZGW projektach rocznych i wieloletnich planów inwestycyjnych uwzględniono zagadnienia przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie.

W Programie planowanych inwestycji (dalej: PPI) na 2018 r. ujęto ogółem 27 zadań, z tego sześć było związanych z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie. Zadania te dotyczyły: budowy trzech nowych jazów na rzece Rgilewka, budowy dwóch zbiorników retencyjnych (Laskownica gm. Gołańcz oraz Tulce gm. Kleszczewo) oraz odbudowy rzeki Samy. W zakresie zadania – Zbiornik Laskownica – wskazano między innymi, że zbiornik będzie magazynował wodę do nawodnień deszczownianych gruntów rolnych, głównie ornych, położonych na wysoczyźnie wokół zalewu. Budowa zbiorników pozwoli na gromadzenie wody, w celu jej

¹¹ Dokument ten został przyjęty uchwałą nr 92 Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie przyjęcia "Założeń do Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030" (M.P. poz. 941). Na etapie opracowania funkcjonował pod nazwą „Program Rozwoju Retencji”

¹² Dz.U. z 2017 r., poz. 1121, uchylone z dniem 1 stycznia 2018 r., dalej: Prawo wodne z 2001 r.

¹³ Dokument został przyjęty przez Dyrektora RZGW w dniu 5 grudnia 2017 r. i udostępniony na stronie http://www.poznan.rzgw.gov.pl/images/susza/susza_2017/PPSS_przyjety.pdf

¹⁴ Jarząbek A., Sarna S., Karpierz M., KZGW Warszawa, 2013.

wykorzystania w okresach niedoboru opadów. Ponadto w PPI na 2018 r. ujęto 12 zadań rezerwowych, wśród których dwa zadania znajdują się w PPNW (budowa zbiorników: Wielowieś Klasztorna i Kamieniec).

W PPI na 2019 r. ujęto 12 przedsięwzięć, z tego jedno zadanie (budowa zbiornika Wielowieś Klasztorna) było związane m.in. z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie. Ponadto w PPI umieszczono 61 zadań inwestycyjnych, dla których nie określono źródeł finansowania. W zadaniach tych ujęto osiem inwestycji znajdujących się w PPNW¹⁵ oraz siedem inwestycji, wskazanych przez RZGW¹⁶, związanych z ograniczeniem niedoboru wody w rolnictwie.

PPI na 2020 r. obejmował 77 zadań, przy czym dla dziewięciu z nich zabezpieczono środki. Wśród tych zadań ujęto dwa przedsięwzięcia, znajdujące się w założeniach do PPNW tj. Zbiornik Tulce oraz Zbiornik Wielowieś Klasztorna. Ponadto w PPI na 2020 r. znalazło się sześć innych zadań, znajdujących się w założeniach do PPNW oraz 11 zadań (wskazanych przez RZGW) wpływających na ograniczenie niedoboru wody w rolnictwie.

(akta kontroli str. 119-122, 779-792)

W projektach Programu realizacji zadań związanych z utrzymaniem wód oraz pozostałego mienia Skarbu Państwa związanego z gospodarką wodną (dalej: PU) uwzględniono również zagadnienie przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie.

W ramach PU na 2018 r. zaplanowano 263 zadania, spośród których 69 było związanych z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie. W PU na 2019 r. ujęto 626 zadań, przy czym 284 zadaniom nadano Priorytet „1” (co oznaczało zapewnienie finansowania). Spośród tych zadań 67 dotyczyło m.in. zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa. W PU na 2020 r. ujęto 769 zadań, z czego 345 posiadało Priorytet „1”, w tym 67 zadań było związanych z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie.

(akta kontroli str. 119-122, 668-719)

Ponadto na obszarze RZGW podejmowano działania mające na celu zwiększenie retencji korytovej. W tym celu przedstawiciele PGW WP prowadzili spotkania m.in. z samorządowcami oraz spółkami wodnymi w ramach tzw. „Partnerstwa wodnego”. W 2020 r. (do 31 lipca) na terenie wszystkich zlewni na obszarze RZGW odbyło się 77 takich spotkań. Na dzień 31 lipca 2020 r. podpisanych było 11 porozumień, w tym m.in. porozumienie z 22 czerwca 2020 r. pomiędzy PGW WP a gminą Rogoźno oraz Nadleśnictwem Durowo. Porozumienie to określiło zasady współpracy w celu wspólnej realizacji zadań dotyczących kształtowania zasobów wodnych w zlewni rzeki Wełny na obszarze gminy Rogoźno. Strony porozumienia zadeklarowały współpracę w zakresie m.in. zwiększania retencji wód, przywracania funkcjonalności systemów melioracyjnych oraz zwiększania retencji na terenach leśnych.

(akta kontroli str. 132-152)

W 2018 r. zrealizowano prace utrzymaniowe na 1.490,0 km cieków i kanałów, z tego na terenie Zarządu Zlewni (ZZ): w Gorzowie Wlkp. – 373,3 km, w Kaliszu – 445,4 km, w Kole – 150,0 km, w Sieradzu – 143,3 km, w Poznaniu – 378,1 km. W 2019 r. prace te zrealizowano na 1.906,2 km cieków i kanałów, z tego na terenie

¹⁵ Budowa trzech zbiorników (Kamieniec, Laskownica, Tulce), modernizacja dwóch zbiorników (Rydzyń i Środa Wlkp.), odbudowa rzeki Samy, odbudowa Kanału Miłosławskiego oraz odbudowa jazu na rzece Moskawie.

¹⁶ Sześć zadań dotyczących budowy nowych jazów na rzece Rgilewka oraz jedno zadanie związane z pracami na Strudze Kraszewickiej (m.in. kształtowanie koryta rzeki, budowa bystrotoków, budowa stopni dennych i budowa przepustów skrzynkowych).

Zarządu Zlewni w Gorzowie Wlkp. – 492,0 km, w Kaliszu – 291,3 km, w Kole – 363,6 km, w Sieradzu – 207,9 km, w Poznaniu – 551,4 km.

Na 2020 r. zaplanowano prace utrzymaniowe na 1.462,4 km cieków i kanałów, z tego na terenie Zarządu Zlewni w Gorzowie Wlkp. – 558,1 km, w Kaliszu – 541,3 km, w Kole – 15,9 km, w Sieradzu – 131,1 km, w Poznaniu – 215,9 km.

(akta kontroli str. 38)

W RZGW monitorowano inwestycje w regionie wodnym. Wydział Koordynacji Inwestycji od 2018 r. wprowadził comiesięczny monitoring wszystkich realizowanych w danym roku zadań inwestycyjnych. Poszczególne zarządy zlewni, w formie tabelarycznej, przekazywały informacje o stanie zaawansowania prac.

Dyrektor RZGW wyjaśnił, że nad realizacją poszczególnych zadań czuwał koordynator prac lub inspektor nadzoru inwestorskiego, który przekazywał do danego zarządu zlewni, jak również do RZGW, informacje o postępie prac przy danym zadaniu.

(akta kontroli str. 155-156, 793-799)

W latach 2018-2020 nie realizowano instalacji nawadniających pola uprawne z wykorzystaniem wód zgromadzonych w istniejących zbiornikach wodnych. Dyrektor wyjaśnił, że trwają prace mające na celu uruchomienie (przywrócenie) przerzutu wody ze zbiornika wodnego Jeziorsko poprzez istniejące ujęcie wody do celów rolniczych zlokalizowane w zachodniej części zapory do Strugi Spiciemierskiej. W 2020 r., w ramach założeń do Programu Kształtowania Zasobów Wodnych (dalej: PKZW), przewiduje się wykonanie prac mających na celu poprawienie retencyjności zlewni rzeki Struga Spicimierska poprzez remont istniejących budowli piętrzących wraz z wykonaniem prac utrzymaniowych (udrożnieniem koryta rzeki). Docelowo, po remoncie ujęcia wody do celów rolniczych zlokalizowanego w zaporze¹⁷, będzie istniała możliwość poboru wody do nawodnień rolniczych oraz do innych celów w dolinie rzeki od miejscowości Skęczniew w gminie Dobra do miejscowości Uniejów, w łącznej ilości do ok. 1-2 m³/s.

Dyrektor wyjaśnił, że doświadczenia z realizacji w poprzednich latach Programów Małej Retencji¹⁸ (dalej: PMR) zostały częściowo przeanalizowane. Ich efektem jest kontynuacja i planowana realizacja przez RZGW części zadań, umieszczonych we wspomnianych wcześniej programach utrzymaniowych. Poinformował ponadto, że nie kontynuuje realizacji PMR.

(akta kontroli str. 35-47, 119-122)

Koordynacja i monitoring prac utrzymaniowych realizowany był przez Wydział Planowania i Koordynacji Eksploatacji. Dane o stopniu zaawansowania prac gromadzone były w formie tabelarycznej na podstawie informacji przekazywanych przez zarządy zlewni. Tabele te, do 10-tego każdego miesiąca, przekazywano do RZGW. Dyrektor RZGW wyjaśnił, że nad realizacją zadań czuwał koordynator prac

¹⁷ Ujęcie planowane jest do realizacji w ramach przedsięwzięcia „Zbiornik wodny Jeziorsko – rewitalizacja ekranu zapory czołowej zbiornika”.

¹⁸ Zgodnie z porozumieniem z dnia 21 grudnia 1995 r. zawartym pomiędzy Ministrem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej a Ministrem Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa dotyczącym współpracy w zakresie programu małej retencji, w latach 1996-1997 w ówczesnych Wojewódzkich Zarządach Melioracji i Urządzeń Wodnych powstały Programy Małej Retencji, zawierające działania na rzecz zwiększenia zasobów wodnych kraju. Kolejne porozumienie z dnia 11 kwietnia 2002 r. zawarte pomiędzy: Wiceprezesem Rady Ministrów, Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministrem Środowiska, Prezesem Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w sprawie współpracy na rzecz zwiększenia małej retencji wodnej oraz upowszechniania i wdrażania proekologicznych metod retencionowania wody m.in. utrzymało wojewódzkie programy jako narzędzie do prowadzenia gospodarki wodnej w zakresie małej retencji.

określony w umowie. Pracownicy Wydziału Planowania i Koordynacji Inwestycji w miarę możliwości czasowych uczestniczyli w odbiorach końcowych i częściowych realizowanych zadań.

Wysokość wydatków związanych z realizacją prac utrzymaniowych w 2018 r. wyniosła 20 552,0 tys. zł, w tym na działania związane z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie 6 297,5 tys. zł. W 2019 r. na prac utrzymaniowe wydatkowano 26 394,0 tys. zł, w tym 7 300,8 tys. zł na działania związane z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie.

Realizowane zadania związane były z utrzymaniem cieków, budowli piętrzących oraz zbiorników retencyjnych.

(akta kontroli str. 155-156, 720-735, 800-804)

Zastępca Dyrektora RZGW podał, że RZGW angażowano w tworzenie i realizację założeń do PKZW w obszarze jego właściwości miejscowej. W programie określono zadania inwestycyjne i utrzymaniowe dla zlewni priorytetowych w Zarządzie Zlewni w: Gorzowie Wielkopolskim, Kaliszu, Kole, Poznaniu oraz Sieradzu. Na poziomie poszczególnych zarządów zlewni zidentyfikowano zadania na małych rzekach i ciekach, których realizacja przyniesie efekt retencyjny, zasilający w wodę głównie obszary wykorzystywane na potrzeby produkcji rolnej. Zastępca Dyrektora RZGW wskazał, że planowane efekty poprzez budowę, odbudowę lub remont urządzeń wodnych (jazów, zastawek, mniczków itp.), dadzą możliwość dodatkowego zmagazynowania wody.

W założeniach do PKZW ujęto 13 zadań, z tego pięć inwestycyjnych¹⁹ i osiem utrzymaniowych²⁰. Zastępca Dyrektora RZGW wyjaśnił, że w pierwotnym planie finansowym na 2020 r. nie zostały zaplanowane środki na te działania. W trakcie roku budżetowego zostały złożone wnioski o zabezpieczenie środków na realizację zadań inwestycyjnych i utrzymaniowych w ramach PKZW. Decyzją z 27 kwietnia 2020 r. RZGW otrzymał dodatkowe środki z przeznaczeniem na realizację pięciu zadań inwestycyjnych na kwotę 15 930,0 tys. zł, natomiast decyzją z 5 maja 2020 r. środki na realizację pięciu zadań o charakterze utrzymaniowym w kwocie 1 805,0 tys. zł. Następnie, na podstawie decyzji z 16 czerwca 2020 r., RZGW uzyskał dodatkowe środki na realizację trzech zadań utrzymaniowych na kwotę 535,0 tys. zł.

(akta kontroli str. 35-52)

Zastępca Dyrektora RZGW wyjaśnił, że współpraca w zakresie zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa realizowana była m.in. przez poszczególne zarządy zlewni i obejmowała:

- na obszarze działania Zarządu Zlewni w Sieradzu: organizacja w lutym 2020 r. spotkania z przedstawicielami spółek wodnych działających w województwie łódzkim (na terenie ZZ w Sieradzu), którego program obejmował m.in. informację o pracach utrzymaniowych prowadzonych przez ZZ w Sieradzu na terenie województwa łódzkiego w 2019 r. oraz planach na 2020 r., uwarunkowania prawne w zakresie melioracji wodnych, informację o realizowanych i przygotowywanych przez PGW WP programach (PPSS, PPNW, PKZW);

¹⁹ Poprawa retencji jezior Samicy Stęszewskiej (Jezioro Dymaczewskie i Witobelskie); Zwiększenie zdolności retencyjnej rzeki Struga Kraszewicka poprzez spiętrzenie wód; Odbudowa zasobów wodnych jezior Pojezierza Gnieźnieńskiego; Zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni rzek: rzeki Rgilewki, rzeki Tralalki, Strugi Kielczewskiej, Kanału Bylice, Kanału Dzierzbickiego.

²⁰ Poprawienie retencyjności zlewni rzek: Struga Spicimierska, Żeglina, Myja, Pyszna poprzez remont budowli; Poprawa retencji jezior Samicy Stęszewskiej (Jezioro Niepruszewskie); Zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni Kanału Postomskiego poprzez odbudowę budowli piętrzących; Zwiększenie zdolności retencyjnej poprzez spiętrzenie wód: Proсна, Struga Kraszewicka i Łużyca; Zwiększenie retencji poprzez piętrzenie wód w zlewni Rgilewki.

- na obszarze działania Zarządu Zlewni w Gorzowie Wlkp.: współpraca ze spółkami wodnymi poprzez wstawianie do planu utrzymania cieków, których konserwacja będzie kompatybilna z realizacją ich działań statutowych na urządzeniach melioracji wodnych na danym obszarze;

- na obszarze działania ZZ w Kole: uczestnictwo w Forach Rolniczych w 2019 r., udział w konferencjach organizowanych przez Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Poznaniu dotyczących Zbiornika Stare Miasto, uczestnictwo w zebraniach spółek wodnych oraz w sesjach rad gmin i rad powiatów w latach 2018- 2020;

- na obszarze działania Zarządu Zlewni w Poznaniu: współpraca z właściwymi terytorialnie spółkami wodnymi i związkami spółek wodnych w zakresie przekazywania informacji o przystępowaniu do piętrzeń oraz uzgadniania okresów rozpiętrzania i ponownego spiętrzania wód na obiektach po wykonaniu prac polowych (np. sianokosy);

- na obszarze działania Zarządu Zlewni w Kaliszu: podejmowanie działań poprzez piętrzenie wód, na wniosek zainteresowanych podmiotów m.in. urzędów gminy, starostw i rolników, udział w spotkaniach z urzędami gmin, spółkami wodnymi, rolnikami, udział w walnych zgromadzeniach spółek wodnych oraz doradztwo w rozwiązywaniu bieżących problemów.

(akta kontroli str. 35-47)

Dyrektor wyjaśnił, że zapewnienie wody w odpowiedniej ilości m.in. na potrzeby rolnictwa jest realizowane poprzez okresowe piętrzenie wód. Na obszarze RZGW piętrzenie to odbywało się na 726 budowlach piętrzących na obszarze zarządów zlewni, z tego na terenie Zarządu Zlewni w Sieradzu – 133, w Poznaniu – 233, w Gorzowie Wlkp. – 76, w Kaliszu – 129, w Kole – 155.

(akta kontroli str. 119-121)

1.2. W świetle treści art. 196 ust. 14 Prawa wodnego, ewidencję melioracji wodnych prowadzą Wody Polskie. Zgodnie z Regulaminem organizacyjnym PGW WP zadanie to powinno być realizowane przez poszczególne zarządy zlewni.

Na podstawie art. 544 ust. 1 Prawa wodnego marszałkowie województw zostali zobligowani do przekazania pełnomocnikowi do spraw organizacji PGW WP ewidencji wód, urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów. Zgodnie z ustalonym schematem²¹ Dyrektor RZGW został upoważniony do przejęcia protokołów przekazywanej ewidencji z Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Łodzi i Poznaniu. Dyrektorzy ówczesnych regionalnych zarządów gospodarki wodnej, przejmujący ewidencję wód, urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów podzielili ją i przekazali do właściwych terytorialnie RZGW.

Na obszarze działania RZGW w Poznaniu, tj. w regionie wodnym Warty, przekazane zostały ewidencje dotyczące województw: wielkopolskiego, zachodniopomorskiego, łódzkiego, lubuskiego, śląskiego, kujawsko-pomorskiego i opolskiego. Formę elektroniczną pozyskano z województw: łódzkiego i wielkopolskiego (w powiatach, dla których taka forma była prowadzona). Wszystkie województwa przekazały dane w formie analogowej, w postaci map z naniesionymi informacjami o urządzeniach melioracyjnych. W ramach poprawy możliwości korzystania z map analogowych, w IV kwartale 2018 r. w RZGW zwrócono się o przekazanie map celem ich cyfryzacji (wykonania skanów). Praca ta została zrealizowana, a elektroniczne wersje na płytach DVD przekazano do zarządów zlewni.

²¹ Pismo Podsekretarza stanu w Ministerstwie Środowiska z 21 grudnia 2017 r. nr DIN-msp.5100.101.2017.pb

W wyjaśnieniach złożonych 22 czerwca 2020 r. Zastępca Dyrektora RZGW zwrócił uwagę na brak rozporządzenia w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów, co w znacznym stopniu utrudniało koordynowanie zadań jak i samo prowadzenie ewidencji przez zarządy zlewni²².

Zastępca Dyrektora RZGW wyjaśnił, że ewidencja melioracji wodnych prowadzona była na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 30 grudnia 2004 r. w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji wód, urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów²³, stanowiącego akt wykonawczy do Prawa wodnego z 2001 r. Dane te, jak wyjaśnił Zastępca Dyrektora RZGW, były aktualizowane do końca 2017 r. Po uchyceniu Prawa wodnego z 2001 r. nie wprowadzano żadnych zmian w rejestrze m.in. ze względu na brak rozporządzenia o prowadzeniu ewidencji melioracji. W RZGW nie prowadzono własnych, zbiorczych baz danych dotyczących ewidencji melioracji wodnych.

Ewidencja prowadzona przez zarządy zlewni na obszarze działania RZGW nie była jednolita. Zastępca Dyrektora RZGW wyjaśnił, że składają się na nią ewidencje elektroniczne w postaci warstw odczytywanych w oprogramowaniu GIS, papierowe mapy wielkoformatowe z naniesionymi urządzeniami oraz księgi ewidencyjne. Na potrzeby niniejszej kontroli sporządzono zestawienie dotyczące ilości obiektów będących w ewidencji, które możliwe były do zidentyfikowania w ramach posiadanych przez zarządy zlewni materiałów. Na obszarze działania RZGW długość rowów (wraz z budowlami związanymi z nimi funkcjonalnie) wynosiła 22.021,32 km, powierzchnia drenowań – 488.495,42 ha, długość rurociągów – 1.261,76 km, liczba stacji pomp wyłącznie do celów rolniczych – 45, długość grobli na obszarach nawadnianych – 19,52 km, obszar objęty systemem nawodnień grawitacyjnych – 26.072,50 ha.

(akta kontroli str.35-47, 86-92)

W ewidencji księgowej RZGW według stanu na 31 maja 2020 r. w grupie 2 (obiektory inżynierii lądowej i wodnej) ujęte były 294 pozycje. Żaden z obiektów nie był urządzeniem melioracji wodnych.

RZGW, na podstawie protokołów zdawczo odbiorczych z 22 lutego 2019 r., przejął od Lubuskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych dwa urządzenia melioracji wodnych – stacje pomp służące wyłącznie do celów rolniczych – zlokalizowane w miejscowościach Borek i Kłopotowo, na terenie Zarządu Zlewni w Gorzowie Wlkp. Przekazanie tych obiektów nastąpiło na podstawie dokumentów PT nr PT/007/2019 oraz PT/012/2019 z dnia 22 lutego 2019. Z protokołów wynikało, że ww. stacje pomp były wyłączone z eksploatacji. Obiekty te nie zostały ujęte w ewidencji środków trwałych RZGW. Zastępca Dyrektora RZGW wyjaśnił, że trwa proces wprowadzania danych do systemu księgowego i przejęte obiekty są sukcesywnie wprowadzane do ewidencji. Wskazał ponadto, że stacje pomp Borek i Kłopotowo nie są wykorzystywane do swoich celów i wymagają przeprowadzenia kapitalnego remontu, obejmującego wymianę technologii, zespołów pompowych i odbudowę doprowadzalników. Zostały one wyłączone z użytkowania w drugiej połowie lat 90-tych, a ich odbudowa nie jest ujęta w PPI. Zastępca Dyrektora wyjaśnił, że prawidłowa praca systemu nawadniającego wymaga również przywrócenia

²² Rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej oraz Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 czerwca 2020 r. w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów i ustalania obszaru, na który urządzenia melioracji wodnych wywierają korzystny wpływ (Dz.U. z 2020 r. poz. 1165) zostało opublikowane 1 lipca 2020 r. i weszło w życie z dniem 2 lipca 2020 r.

²³ Dz.U. z 2005 r., Nr 7, poz. 55. Rozporządzenie to zachowywało moc do dnia wejścia w życie nowych przepisów wykonawczych, jednak nie dłużej niż przez 18 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy Prawo wodne (tj. do 1 lipca 2019 r.).

sprawności sieci rowów melioracyjnych w zasięgu oddziaływania stacji pomp, która nie znajduje się w administracji RZGW w Poznaniu.

(akta kontroli str. 26-31, 158-166)

Jeżeli obowiązek utrzymywania urządzeń melioracji wodnych nie jest wykonywany, Dyrektor RZGW, w myśl art. 206 Prawa wodnego może ustalić, w drodze decyzji, proporcjonalnie do odnoszonych korzyści przez właścicieli gruntów, szczegółowe zakresy i terminy jego wykonywania. W latach 2018-2020 (do 31 lipca) do RZGW wpłynęło 106 wniosków dotyczących utrzymywania urządzeń melioracji wodnych, w tym w 2018 r. – 51, w 2019 r. – 44, w 2020 r. (do 31 lipca) – 11.

W 32 przypadkach odmówiono wszczęcia postępowania. Przyczynami tego było wniesienie podania przez osobę niebędącą stroną (10 spraw), albo to że: wniesione podanie nie dotyczyło urządzeń melioracji wodnych (siedem spraw), obiekty melioracji były objęte działalnością spółki wodnej (14 spraw), podanie dotyczyło przywrócenia funkcji urządzenia wodnego (jedna sprawa). W sześciu sprawach złożono zażalenie na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania.

Na Policję skierowano sześć spraw, wskazując na naruszenie obowiązku utrzymywania urządzeń wodnych. W 20 przypadkach sprawę załatwiono w inny sposób, w tym: pozostawiono bez rozpoznania z uwagi na nieuzupełnienie braków formalnych (siedem spraw), przekazano do innego organu (cztery sprawy), umorzono ze względu na bezprzedmiotowość (jedna sprawa), udzielono pisemnej informacji (siedem spraw). Jedna sprawa nie dotyczyła art. 205²⁴ i 206 Prawa wodnego. Na dzień 31 lipca 2020 r. 11 spraw było w trakcie rozpatrywania.

(akta kontroli str. 86-89)

Szczegółowej kontroli poddano siedem wniosków dotyczących spraw z zakresu art. 205 Prawa wodnego, w tym jeden z 2018 r. i sześć z 2019 r. Ustalono, że jedną sprawę przekazano na Policję²⁵ celem podjęcia stosownych działań w związku z treścią art. 477 pkt 6 i pkt 8 Prawa wodnego²⁶, w dwóch sprawach odmówiono wszczęcia postępowania²⁷, w jednej sprawie udzielono wnioskodawcy stosownych informacji, a dwie sprawy przekazano do zarządu zlewni, gdyż Dyrektor RZGW uznał, że wnioski te dotyczą przywrócenia funkcji urządzeń wodnych²⁸ (art. 191 Prawa wodnego) i właściwym organem w tej sprawie jest dyrektor zarządu zlewni. W toku kontroli zwrócono się do Dyrektora Zarządu Zlewni w Poznaniu, do którego przekazano przedmiotowe sprawy. Zastępca Dyrektora Zarządu Zlewni w Poznaniu wyjaśniła, że:

- w sprawie PO.RPU.515.5.2.2019.JB, przekazanej do Zarządu Zlewni pismem z 16 sierpnia 2020 r., uznano że obowiązek utrzymania rowu melioracyjnego nałożony przez Burmistrza Miasta i Gminy Pobiedziska powinien zostać wykonany do końca 2019 r. Z uwagi na ograniczenia wynikające z pandemii SARS-COV-19 do dnia 4 września 2020 r. nie przeprowadzono wizji w terenie potwierdzającej stan faktyczny;

²⁴ Zgodnie z którym, utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych należy do zainteresowanych właścicieli gruntów, a jeżeli urządzenia te są objęte działalnością spółki wodnej działającej na terenie gminy lub związku spółek wodnych, w którym jest zrzeszona spółka wodna działająca na terenie gminy - do tej spółki lub tego związku spółek wodnych.

²⁵ PO.RUZ.515.51.2.2018.JB

²⁶ Kto wbrew przepisowi art. 188 ust. 1 nie utrzymuje urządzeń wodnych oraz wbrew przepisowi art. 192 ust. 1 pkt 2 utrudnia przepływ wody w związku z wykonywaniem lub utrzymywaniem urządzeń wodnych, podlega karze grzywny.

²⁷ PO.RPU.515.12.2.2019.JB – odmowa wszczęcia z uwagi na fakt, iż administratorem rowu jest Rejonowy Związek Spółek Wodnych w Kole oraz PO.RUZ.515.10.2.2019.JB – odmowa wszczęcia postępowania, gdyż rów nie był urządzeniem melioracji wodnych (nie figurował w ewidencji)

²⁸ PO.RPU.515.9.1.2019.JB i PO.RPU.515.5.2.2019.JB

- w sprawie PO.RPU.515.9.1.2019.JB, przekazanej do Zarządu Zlewni pismem z dnia 14 sierpnia 2019 r., ustalono, że przedmiotowy rurociąg był objęty działaniem Związku Spółek Wodnych w Nowym Tomyślu, a prace konserwacyjne zostały zrealizowane. W związku z tym ustalono, że zostanie przeprowadzona wizja terenowa z udziałem zainteresowanych stron. Z uwagi na braki kadrowe i ograniczenia wynikające z pandemii SARS-COV-19 do dnia 4 września 2020 r. wizji tej nie przeprowadzono.

Zastępca Dyrektora Zarządu Zlewni w Poznaniu wskazała ponadto, że Dyrektor RZGW, przekazując sprawę w trybie art. 65 kpa²⁹ do Dyrektora Zarządu Zlewni w Poznaniu, zmienił kwalifikację prawną żądania wnioskodawcy wskazując na art. 191 ust. 1 Prawa wodnego, nie wyjaśniając jednocześnie zasadności takiej kwalifikacji.

(akta kontroli str. 576, 646-662)

Decyzja, o której mowa w art. 206 Prawa wodnego została wydana w siedmiu sprawach. Trzy decyzje stały się ostateczne³⁰, a od czterech strony złożyły odwołania do Prezesa Wód Polskich³¹. Do dnia zakończenia czynności kontrolnych w RZGW³² odwołania te nie zostały rozstrzygnięte, mimo że upłynęło od 329 do 889 dni od ich złożenia.

Kontroli poddano wszystkie ww. sprawy zakończone wydaniem decyzji. Ustalono, że decyzje wydawane były po przeprowadzeniu postępowania mającego na celu ustalenie m.in. stanu urządzenia melioracji wodnych oraz właścicieli przyległych gruntów. W czterech sprawach Dyrektor RZGW ustalił obowiązek utrzymania urządzeń melioracji wodnych, wskazując właścicieli nieruchomości oraz zakres prac obejmujący m.in. wykaszanie roślinności ze skarp i dna rowu, wybieranie namułu, usuwanie zatamowań, jak również drzew i krzewów. Wskazał przy tym terminy wykonania tych prac. W decyzjach określono, że zakres czynności stanowiących obowiązek utrzymywania danego odcinka rowu powinien być wykonywany przez każdego ze wskazanych w decyzji właścicieli nieruchomości, na długości rowu graniczącej z jego nieruchomością (lub nieruchomościami) oraz do połowy głębokości dna rowu. W trzech sprawach Dyrektor RZGW w drodze decyzji odmówił wydania decyzji w sprawie nakazu konserwacji urządzeń melioracji wodnych, wskazując m.in. na zadowalający stan rowu lub konieczność przywrócenia poprzedniej funkcji urządzenia wodnego z uwagi na jego znaczną degradację.

(akta kontroli str. 576-645)

W latach 2018-2020 (do 31 lipca) do RZGW w Poznaniu oraz zarządów zlewni i nadzorów wodnych na obszarze RZGW wpłynęło ogółem 97 skarg, wniosków i petycji, z tego jeden wniosek odnosił się do funkcjonowania urządzeń melioracji wodnych. Wniosek ten został złożony przez rolników z gminy Doruchów w III kwartale 2018 r. i dotyczył naprawy jazu na rzece Proсна w miejscowości Oświęcim (gm. Doruchów) w celu nawadniania okolicznych pól. Wnosili oni o przywrócenie jazu do stanu technicznego umożliwiającego jego użytkowanie oraz o przywrócenie piętrzenia wód. Dyrektor RZGW w odpowiedzi udzielonej 11 września 2018 r. wyjaśnił, że stan techniczny obiektu jest dostateczny, a brak piętrzenia wynika z faktu ciągłego samowolnego ingerowania przez osoby postronne, co spowodowało uszkodzenie mechanizmu wyciągowego. W celu uporządkowania sytuacji RZGW informował jednostki samorządowe i spółki wodne

²⁹ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 256, ze zm.)

³⁰ PO.RUZ.515.44.7.2018.JB, PO.RUZ.515.45.6.2018.JB, PO.RUZ.515.21.7.2018.MD

³¹ PO.RUZ.515.3.5.2018.JB, PO.RUZ.515.15.7.2018.KM, PO.RUZ.515.24.4.2018.JŁ, PO.RUZ.515.7.1.2018.JD

³² Tj. do 10 września 2020 r.

o możliwości wystąpienia o pozwolenie wodnoprawne na piętrzenie wody do celów rolniczych. Ponadto w dniu 26 października 2016 r. udzielono Burmistrzowi Miasta i Gminy Grabów nad Prosną promesy zawarcia umowy dzierżawy jazu. Dyrektor poinformował wnioskujących, że 16 sierpnia 2018 r. odbyło się spotkanie z władzami Gminy Grabów nad Prosną, podczas którego ustalono, że gmina wystąpi z wnioskiem o wydanie pozwolenia wodnoprawnego na piętrzenie wód rzeki Prozny jazem Oświęcim. Stosowne pozwolenie zostało wydane przez Dyrektora Zarządu Zlewni w Kaliszu 15 grudnia 2018 r.

(akta kontroli str. 167-241)

1.3. W 2018 r. RZGW nie przeprowadzał kontroli gospodarowania wodą w rolnictwie, gdyż w tym okresie przeprowadzono wyłącznie kontrole pod kątem pozyskania informacji niezbędnych do naliczania opłat zmiennych. W planie na 2019 r. ujęto ogółem 20 kontroli, z tego jedna dotyczyła gospodarowania wodą w rolnictwie. Wszystkie zaplanowane kontrole zostały zrealizowane. Ponadto w 2019 r. przeprowadzono 30 kontroli doraźnych, z tego pięć było związanych z rolnictwem.

Szczegółowej kontroli poddano dokumentację sześciu kontroli, dotyczących gospodarowania wodą w rolnictwie. Ustalono, że wszystkie kontrole prowadzone były na podstawie art. 335 ust. 1 pkt 1 oraz art. 337 Prawa wodnego. Kontrole zostały przeprowadzone prawidłowo, a ustalenia zostały udokumentowane w protokołach. Informacje o wynikach kontroli były przekazywane do właściwego zarządu zlewni celem podjęcia działań wynikających z posiadanych kompetencji. W pięciu skontrolowanych przypadkach stwierdzono korzystanie z wód bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego. W jednym przypadku stwierdzono, że ujęcie wód powierzchniowych nie zostało wykonane, a pobór wód nie był realizowany.

(akta kontroli str. 119-122, 242-575)

1.4. Zgodnie z obowiązującym regulaminem organizacyjnym PGW WP do zakresu działania Zespołu Komunikacji Społecznej i Edukacji Wodnej w RZGW należało przygotowanie oraz realizacja kampanii informacyjnych i edukacyjnych. Pracownicy RZGW w 2019 r. brali udział w programie „Projekt woda”, realizowanym przez TVP3 Szczecin³³.

W ramach działań edukacyjnych przeprowadzono także lekcje edukacyjne dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym. W 2019 roku RZGW przygotował ok. 30 takich spotkań. Relacje z przeprowadzonych lekcji edukacyjnych zamieszczano na stronie internetowej RZGW³⁴. Cykl programów w TVP3 Szczecin był opłacony ze środków KZGW. Zadaniem RZGW było wytypowanie odpowiednich obiektów oraz wskazanie pracowników merytorycznych.

W działania edukacyjne zaangażowani byli również pracownicy zarządów zlewni na obszarze działania RZGW. We wrześniu i październiku 2018 r. za zgodą ówczesnego dyrektora RZGW w Poznaniu, pracownicy Zarządów Zlewni w związku z zorganizowanym przez Wielkopolską Izbę Rolniczą (dalej: WIR) cyklem spotkań z rolnikami w ramach programu „Rolnicze wykorzystanie oraz ochrona wód przed zanieczyszczeniami” brali udział w spotkaniach reprezentując Wody Polskie z prelekcją na temat powstania i działalności nowej jednostki Wody Polskie, jej struktury i zadań oraz OSN.

³³ Odcinek wyemitowany w marcu 2019 r. dotyczył zbiornika Jeziorsko, a w kwietniu 2019 r. – akcji „Sprzątanie brzegów rzeki Warty od źródeł do ujścia”

³⁴ <https://poznan.wody.gov.pl/aktualnosci/593-bez-wody-nie-ma-zycia-lekcja-edukacyjna-dla-dzieci-z-przedszkola-nr-1-w-wieluniu>; <https://poznan.wody.gov.pl/aktualnosci/522-lekcja-edukacyjna-swiatowy-dzien-ziemi>

ZZ w Poznaniu brał udział w sześciu spotkaniach (Szamotuły, Wągrowiec, Poznań, Gostyń, Gniezno, Oborniki); ZZ w Kaliszu – w czterech (Jarocin, Ostrów Wlkp., Ostrzeszów, Kępno); ZZ w Gorzowie Wlkp. – w trzech (Międzychód, Nowy Tomyśl, Wolsztyn,); ZZ w Kole – także w trzech spotkaniach (Konin, Turek, Słupca).

Pracownicy ZZ w Kole w 2019 r brali udział w spotkaniu z rolnikami które zostało zorganizowane przez WODR. Podczas spotkania przedstawiona została prezentacja pt. "Struktury organizacyjne Wód Polskich i podstawy prawne korzystania z wód". WODR otrzymał również materiały informacyjne.

Dyrektor wyjaśnił, że w kwietniu 2020 r PGW Wody Polskie przygotowały pakiet wspierający Agencję Rozwoju i Modernizacji Rolnictwa w działaniach na rzecz nawodnień rolniczych. Wody Polskie przeszkoliły doradców rolniczych wyznaczonych przez ośrodki doradztwa rolniczego z zakresu przygotowania merytorycznej i formalnej dokumentacji wodno-prawnej, wymaganej przy uzyskiwaniu pozwoleń na budowę urządzeń do nawadniania gospodarstw rolnych³⁵.

(akta kontroli str. 35-47, 119-122, 667)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie realizację przez RZGW działań mających na celu przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie. W RZGW uwzględniono zagadnienie przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie w programach planowanych inwestycji oraz w programach realizacji zadań związanych z utrzymaniem wód. W okresie objętym kontrolą Dyrektor RZGW wydawał decyzje dotyczące utrzymania urządzeń melioracji wodnych. Ponadto skutecznie prowadzono kontrole gospodarowania wodą w rolnictwie, w wyniku których stwierdzono nieprawidłowości oraz realizowano działania informacyjne i promocyjne.

OBSZAR

2. Wydatkowanie środków publicznych przeznaczonych na gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi

Opis stanu
faktycznego

2.1 W PPI na 2018 r. ujęto 27 zadań, na realizację których zaplanowano łączną kwotę 12 237,0 tys. zł. W programie tym RZGW wskazało trzy zadania na łączną kwotę 1 034,1 tys. zł, które dotyczyły przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie. Wszystkie te zadania związane były z budową nowych jazów na rzece Rgilewka. Ponadto, w ww. programie wskazano trzy zadania na łączną kwotę 320,0 tys. zł, które znajdują się w PPNW.

W PPI na 2018 r. ujęto także 12 zadań rezerwowych na łączną kwotę 4 654,6 tys. zł. Wśród tych zadań dwa zadania, dotyczące budowy zbiorników (Wielowieś Klasztorna i Kamieniec), były w PPNW.

W 2018 r. realizowano 10 inwestycji, na które wydatkowano środki w łącznej wysokości 19 551,6 tys. zł. Wśród realizowanych zadań dwie inwestycje dotyczyły ograniczenia niedoboru wody w rolnictwie:

³⁵ W ramach pakietu przeprowadzono cykl czterech ogólnopolskich szkoleń. Z uwagi na okres pandemii szkolenia te odbywały się w formie wideokonferencji. W dniach 8 i 11 maja 2020 r. w siedzibie RZGW przeprowadzono dwie wideokonferencje, w trakcie których przeszkolono 44 przedstawicieli Centralnego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz ośrodków doradztwa rolniczego z terenu całej Polski. Ponadto w marcu 2020 r. pracownicy RZGW przeprowadzili szkolenie z zakresu zgód wodnoprawnych dla grupy ok. 25 osób z Wielkopolskiego Oddziału Regionalnego ARIMR w Poznaniu.

- Zbiornik Wielowieś Klasztorna (z PPNW) – wydatkowano środki w łącznej wysokości 981,5 tys. zł, na wykonanie operatu wodnoprawnego wraz z instrukcją gospodarowania wodą oraz na ustalenie linii brzegowej,
- Jaz rzeki Rgilewki – wydatkowano środki w kwocie 2 050,6 tys. zł, na prace rozbiórkowe istniejącego jazu oraz budowę nowego.

(akta kontroli str.779-782, 793, 828-851)

W PPI na 2019 r. zawarto 12 inwestycji, na realizację których zaplanowano łączną kwotę 45 046,9 tys. zł³⁶. Wśród tych zadań ujęto realizację inwestycji budowy Zbiornika Wielowieś Klasztorna (z PPNW), na którą w 2019 r. zaplanowano środki w wysokości 750,0 tys. zł. Ponadto w PPI na 2019 r. ujęto 61 inwestycji, dla których nie określono źródeł finansowania. W zadaniach tych ujęto osiem inwestycji znajdujących się w założeniach do PPNW oraz siedem innych inwestycji, związanych z ograniczeniem niedoboru wody w rolnictwie.

W 2019 r. na zadania związane z realizacją 22 inwestycji wydatkowano środki w łącznej wysokości 23 721,7 tys. zł. Wśród realizowanych w 2019 r. inwestycji, cztery związane były z ograniczeniem niedoboru wody w rolnictwie, z tego trzy dotyczyły realizacji PPNW:

- Zbiornik Tulce, gm. Kleszczewo – wydatkowano 163,2 tys. zł, na prace niezbędne do przygotowania inwestycji do naboru wniosków o dofinansowanie,
- Odbudowa rzeki Samy – wydatkowano 4,0 tys. zł, na aktualizację wytyczenia budowli wodnych,
- Zbiornik Wielowieś Klasztorna – wydatkowano 879,5 tys. zł, na ustalenie linii brzegowej

oraz jedna realizacji PKZW – Struga Kraszewicka – wydatkowano 4,0 tys. zł, na aktualizację kosztorysu inwestorskiego.

Na powyższe cztery zadania wydatkowano łącznie 1 050,6 tys. zł, a środki (z wyjątkiem 17 zł – środki własne) pochodziły z dotacji celowej z budżetu państwa.

(akta kontroli str. 783-788, 794-795, 852-877)

W PPI na 2020 r. ujęto 77 zadań inwestycyjnych, przy czym dla dziewięciu z nich zaplanowano wydatki w łącznej wysokości 48 377,3 tys. zł³⁷. Wśród zadań na realizację których przewidziano środki, były dwa zadania znajdujące się w założeniach do PPNW tj. Zbiornik Tulce (planowane wydatki 1 054,1³⁸ tys. zł) oraz Zbiornik Wielowieś Klasztorna (planowane wydatki ze środków własnych – 1 000,0 tys. zł). Ponadto w PPI na 2020 r. znajdowały się zadania, dla których nie określono wysokości wydatków na 2020 r. Wśród nich znalazło się sześć³⁹ zadań znajdujących się w założeniach do PPNW, pięć⁴⁰ zadań z założeń do PKZW oraz

³⁶ Źródło zaplanowanych środków przedstawiało się następująco: 16 184 tys. zł – dotacja z budżetu państwa, 2 894,6 tys. zł – dotacja na współfinansowanie UE, 16 297,1 tys. zł – środki unijne, 215 tys. zł – środki własne, 9 356,2 tys. zł – środki inne, w tym m.in. z NFOŚiGW, WFOŚiGW.

³⁷ Źródło zaplanowanych środków przedstawiało się następująco: 12 075,7 tys. zł – środki własne PGW WP, 5 318,4 tys. zł – współfinansowanie UE (15%), 30 983,1 tys. zł – środki unijne (85%).

³⁸ 845 408 zł – środki UE, 208 642 zł – środki własne PGW WP.

³⁹ Budowa Zbiornika Laskowice, modernizacja Zbiornika Rydzyny i Zbiornika Środa Wlkp., odbudowa rzeki Samy, odbudowa jazu na rzece Moskwie oraz odbudowa Kanału Miłosławskiego z obwałowaniami.

⁴⁰ Zwiększenie zdolności retencyjne rzeki Struga Kraszewicka, odbudowa zasobów wodnych jezior Pojezierza Gnieźnieńskiego, poprawa retencji jezior Samicy Stęszewskiej (Jezioro Dymaczewskie), poprawa retencji jezior Samicy Stęszewskiej (Jezioro Witobelskie) oraz zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni rzek: Rgilewki, Tralalki, Strugi Kielczewskiej, Kanału Bylice, Kanału Dzierzbickiego.

sześć⁴¹ innych zadań (wskazanych przez RZGW) wpływających na ograniczenie niedoboru wody w rolnictwie.

Według danych na koniec czerwca 2020 r. podjęto działania, w celu realizacji następujących zadań inwestycyjnych dotyczących ograniczenia niedoboru wody w rolnictwie:

- z PPNW – Budowa Zbiornika Tulce gm. Kleszczewo oraz Budowa Zbiornika Wielowieś Klasztorna;
- z PKZW – Zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni rzek: rzeki Rgilewki, rzeki Tralalki, Strugi Kiełczewskiej, Kanału Bylice, Kanału Dzierzbickiego poprzez odbudowę jazów na rz. Rgilewce (aktualne pozwolenie na budowę) oraz remont niektórych budowli piętrzących rzeka Tralalka, rzeka Orłówka, Kanał Bylice, Kanał Dzierzbicki; Zwiększenie zdolności retencyjnej rzeki Struga Kraszewicka poprzez spiętrzenie wód; Poprawa retencji jezior Samicy Stęszewskiej (Jezioro Dymaczewskie); Poprawa retencji jezior Samicy Stęszewskiej (Jezioro Witobelskie).

(akta kontroli str. 789-792, 796-799, 878-894)

W 2018 r. na utrzymanie wód i budowli regulacyjnych, obiektów piętrzących, wałów przeciwpowodziowych, pompowni oraz pozostałych obiektów związanych z gospodarką wodną przyznano kwotę 13 900,0 tys. zł. Wielkość przyznanych środków była podstawą przygotowania PU na 2018 rok. W Programie tym zaplanowano realizację 263 zadań o łącznej wartości 13 900,0 tys. zł. Na potrzeby kontroli NIK, RZGW spośród zaplanowanych zadań, wskazał 69 działań służących ograniczeniu skutków suszy, w tym przeciwdziałaniu niedoborom wody w rolnictwie. Na realizację tych działań w planie rzeczowo-finansowym zaplanowano 1 548,3 tys. zł. Pierwotna kwota (13 900,0 tys. zł), zaplanowanych środków na zadania związane z utrzymaniem wód i urządzeń wodnych, w trakcie roku została zwiększona w sierpniu o 6 038,4 tys. zł oraz we wrześniu o 2 372,4 tys. zł. Ponadto na realizację ośmiu zadań przydzielono dodatkowe środki z rezerwy ogólnej budżetu państwa w kwocie 747,0 tys. zł.

Z wszystkich przyznanych środków na realizację zadań związanych z utrzymaniem wód oraz pozostałego mienia Skarbu Państwa związanego z gospodarką wodną w 2018 r. wykorzystano kwotę 20 552,0 tys. zł. Spośród zrealizowanych zadań, RZGW wskazał 83 zadania na łączną kwotę 6 297,5 tys. zł, których realizacja związana była z ograniczeniem skutków suszy, w tym przeciwdziałaniu niedoborom wody w rolnictwie.

(akta kontroli str. 668-675, 707-708, 720-735, 800-804, 805-813)

W 2019 r. na realizację zadań w ramach PU dla RZGW zaplanowano środki finansowe w wysokości 28 250,0 tys. zł. W PU na 2019 r. ujęto 963 zadania, których realizację zaplanowano na lata 2019-2021. Spośród 963 zadań, na 2019 r. zaplanowano wykonanie 626 zadań na łączną kwotę 66 611,7 tys. zł, przy czym każdemu z zadań nadano priorytet ważności (1-3). Priorytet „1” miały 284 zadania na łączną kwotę 28 250,0 tys. zł, priorytet „2” miały 284 zadania o łącznej wartości 33 861,5 tys. zł, a priorytet „3” miało 58 zadań na łączną kwotę 4 500,2 tys. zł. Jako zadania zaplanowane do realizacji w 2019 r. i związane z ograniczeniem skutków suszy, w tym przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie, RZGW wskazał 72 zadania na łączną kwotę 12 356,4 tys. zł, z tego z priorytetem: „1” – 67 zadań na łączną kwotę 12 123,4 tys. zł, „2” – cztery zadania na łączną kwotę 184,0 tys. zł, „3” – jedno zadanie na kwotę 49,0 tys. zł.

⁴¹ Rozbiórka istniejącego i budowa nowego jazu na rzece Obrze, zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni Kanału Krępińskiego, zwiększenie zdolności retencyjnej rzeki Proсна, zwiększenie zdolności retencyjnej rzeki Kanał Dębicze, poprawa retencji jezior Małej Welny a także poprawienie retencyjności zlewni rzeki Zian.

Z przyznanych środków, na realizację PU w 2019 r. wydatkowano kwotę 26 394,0 tys. zł. Wśród zrealizowanych zadań, RZGW wskazał 69 zadań na łączną kwotę 7 300,8 tys. zł, których realizacja związana była z ograniczeniem skutków suszy, w tym przeciwdziałaniu niedoborom wody w rolnictwie.

(akta kontroli str. 676-690, 709-713, 736-755, 814-815)

W 2020 r. na realizację zadań z PU dla RZGW przyznano limit środków finansowych w kwocie 39 000,0 tys. zł. W RZGW w Programie tym zaplanowano realizację 769 zadań na łączną kwotę 86 895,7 tys. zł. Analogicznie jak w 2019 r. zadaniom nadano priorytety ważności. Priorytet „1” miało 345 zadań na łączną kwotę 39 000,0 tys. zł, priorytet „2” miało 306 zadań o łącznej wartości 35 406,4 tys. zł, a priorytet „3” miało 118 zadań na łączną kwotę 12 489,3 tys. zł. W Programie tym, w RZGW wskazano 93 zadania o łącznej wartości 14 175,2 tys. zł, które związane są z ograniczeniem skutków suszy, w tym przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie. Spośród tych zadań priorytet „1” miało 67 zadań na łączną kwotę 10 786,5 tys. zł, priorytet „2” miały 24 zadania na łączną kwotę 3 282,7 tys. zł, a priorytet „3” dwa zadania o łącznej wartości 105,0 tys. zł. Do czasu zakończenia kontroli dwukrotnie zmniejszono limit przyznanych środków na realizację Programu, najpierw o kwotę 3 563,1 tys. zł, a następnie o 864,5 tys. zł, w związku z czym limit po zmianach wynosił 34 572,4 tys. zł.

Stan realizacji zaplanowanych 67 zadań z priorytetem „1”, wskazanych jako działania służące przeciwdziałaniu niedoborom wody w rolnictwie, na dzień 30 czerwca 2020 r. przedstawiał się następująco: 29 zadań w realizacji, dwa zadania po podpisaniu umowy, 19 zadań w trakcie przetargu, dwa zadania w trakcie przygotowania dokumentacji przetargowej, a w przypadku pozostałych 15 zadań nie podjęto jeszcze działań.

(akta kontroli str. 691-706, 714-719, 756-778, 816-827)

2.2. Do badania prawidłowości wydatkowania środków na przedsięwzięcia ograniczające skutki suszy, w tym przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie, wybrano pięć zadań realizowanych w 2019 r. w ramach PU. Kontrolą objęto następujące zadania:

- Prace utrzymaniowe na obiektach zbiornika wodnego Jeziorsko – zapora boczna Siedlątków – naprawa żelbetowego falochronu w km 0+000÷0+621,5 – wartość udzielonego zamówienia 587 914,00 zł,
- Prace utrzymaniowe na obiektach zbiornika wodnego Jeziorsko – Remont progu nr 1 poniżej zbiornika wodnego Jeziorsko – wartość udzielonego zamówienia 648 939,50 zł,
- Utrzymanie cieków naturalnych i urządzeń wodnych – obiekty Nadzorów Wodnych w Kościanie i Gostyniu – Zarząd Zlewni w Poznaniu – część dotycząca Zbiornika retencyjnego Jeżewo – wartość udzielonego zamówienia 77 101,02 zł,
- Wykonanie bieżącej konserwacji i utrzymania wałów przeciwpowodziowych, wód i zbiorników wodnych na terenie Zarządu Zlewni w Gorzowie Wlkp. – część dotycząca cieków i zbiornika na terenie NW Międzyrzecz – Zbiornik Miedzichowo – wartość udzielonego zamówienia w części dotyczącej zbiornika 26 899,66 zł,
- Utrzymanie cieków naturalnych i urządzeń wodnych – obiekty Zarządu Zlewni w Poznaniu II – część dotycząca Zbiornika Przebędowo – wartość udzielonego zamówienia 44 324,28 zł.

Wszystkie badane zadania realizowane były po przeprowadzeniu postępowań o udzielenie zamówienia publicznego w trybie przetargu nieograniczonego.

Postępowania te były prowadzone zgodnie z Pzp, przy czym w dwóch postępowaniach nie zachowano terminu 30 dni od zawarcia umowy w sprawie zamówienia publicznego do przekazania Urzędowi Publikacji Unii Europejskiej (dalej: UPUE) ogłoszenia o udzieleniu zamówienia – o czym szerzej w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”. W wyniku przeprowadzonych postępowań przetargowych wyłoniono wykonawców, z którymi zawarto umowy zgodne z treścią ofert złożonych w postępowaniu. W umowach zabezpieczono interesy Zamawiającego, a realizacja umów była potwierdzona protokołami odbioru zadań. We wszystkich badanych przypadkach wykonawcy wykonali zadania zgodnie z umowami. RZGW terminowo dokonał płatności za zrealizowane zadania.

(akta kontroli str. 895-1194)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W dwóch z pięciu badanych postępowań o udzielenie zamówienia publicznego w trybie przetargu nieograniczonego nie zachowano terminu 30 dni od zawarcia umowy w sprawie zamówienia publicznego do przekazania UPUE ogłoszenia o udzieleniu zamówienia, o którym to terminie mowa w art. 95 ust. 2 Pzp. W przypadku zamówienia pn. Utrzymanie cieków naturalnych i urządzeń wodnych w 2019 r. – obiekty Zarządu Zlewni w Poznaniu II, zawarcie umowy z wykonawcą nastąpiło 9 października 2019 r. a ogłoszenie do prowadzonego przez UPUE Dziennika Urzędowego Unii Europejskiej⁴² (dalej: DUUE) przekazano 15 listopada 2019 r. tj. siedem dni po ww. terminie. W przypadku zamówienia pn. Prace utrzymaniowe na obiektach zbiornika wodnego Jeziorsko – Zapora boczna Siedlątków – naprawa żelbetowego falochronu, umowę zawarto 29 października 2019 r., a ogłoszenie do opublikowania w DUUE przekazano 23 stycznia 2020 r. tj. 57 dni po terminie.

(akta kontroli str. 906, 910-912, 1161-1162, 1165-1167)

Zastępca Dyrektora RZGW wyjaśnił, że zwłoka w przekazaniu do opublikowania w DUUE ogłoszenia o udzieleniu zamówienia dla obu postępowań wynikała z tego, że Zamawiający obarczony był dużą ilością postępowań z licznym podziałem na części, zwłaszcza powyżej progów unijnych. Natłok prowadzonych postępowań i konieczność przeprowadzenia ich zgodnie z przepisami ustawy, z zachowaniem należytej staranności spowodował, że przesłano ogłoszenie o udzieleniu zamówienia nie dotrzymując terminu przewidzianego w art. 95 ust. 2 Pzp. Dodał, że ogłoszenie przekazano do opublikowania w możliwie jak najszybszym terminie oraz podkreślił, iż zawiadomienia o wyborze najkorzystniejszej oferty zostały zarówno przesłane wykonawcom biorącym udział w przetargu jak również zamieszczone na stronie Zamawiającego.

(akta kontroli str. 1196)

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wydatkowanie przez RZGW środków publicznych przeznaczonych na gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi. Stwierdzona nieprawidłowość o charakterze formalnym nie miała istotnego wpływu na kontrolowaną działalność RZGW.

⁴² Na podstawie przepisów rozporządzenia Rady (UE) Nr 216/2013 z dnia 7 marca 2013 r. w sprawie elektronicznej publikacji Dziennika Urzędowego Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE L 69 z 13 marca 2013 r., str. 1)

IV. Uwagi i wnioski

Uwagi Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

Wniosek W związku ze stwierdzoną nieprawidłowością, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o podjęcie działań mających na celu zapewnienie terminowego przekazywania ogłoszeń o udzieleniu zamówienia publicznego do Urzędu Publikacji Unii Europejskiej.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Poznaniu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosku

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku zgłoszenia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Poznań, 11 września 2020 r.

Najwyższa Izba Kontroli

Delegatura w Poznaniu

Kontrolerzy

Piotr Iwański

Specjalista kontroli państwowej

Dyrektor

z up. Grzegorz Malesiński

p.o. Wicedyrektor

.....
podpis

.....
podpis

Renata Robińska

Doradca techniczny

.....
podpis